

Terör Örgütleriyle Mücadele Sürecinde Ekonomik İstihbaratın Rolü: DEAŞ Örneği

A. Gökhan YAŞA¹, Mehmet Levent YILMAZ^{2*}

¹Ankara Üniversitesi, Ayaş MYO, Özel Güvenlik ve Koruma Programı, Ankara, Türkiye.

Orcid Numarası: 0000-0002-1521-4701

²Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Orcid Numarası: 0000-0001-5326-4198

Geliş Tarihi: 25.02.2020

***Sorumlu Yazar e mail:** mehmetlevent.yilmaz@pa.edu.tr **Kabul Tarihi:** 30.03.2020

Atf/Citation: Yaşa, A.G. ve Yılmaz, M.L., “Terör Örgütleriyle Mücadele Sürecinde Ekonomik İstihbaratın Rolü: DEAŞ Örneği”, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2020, 3-/1: 107-130.

Özet

Günümüzde terörizmin yarattığı tehdit düzeyi oldukça yükselmiş durumdadır. Bu durum ulusal düzeyde mücadelenin zorlaşmasını ve uluslararası kurumların daha ön plana çıkarak rol üstlenmelerini beraberinde getirmiştir. Yaşanan gelişmelerin küreselleşmenin yarattığı durumlar olmasının yanı sıra güvenlik problemlerini de küresel düzeye taşıması dikkat çekicidir. Günümüz toplumunun enformasyon ve bilgi temelinde şekillendiği göz önüne alındığında terör örgütleri ve terörizmle mücadele de istihbaratın rolünün oldukça önemli olduğu görülmektedir. Terör ve terörizmle istihbari anlamda mücadelede önemli bir alan ise ekonomik istihbarattır. Söz konusu alanda örgütlerin ekonomik yapılarının hedeflenmesi, hareket kabiliyetlerinin ve eylem planlarının sektöre uyarılabilmesi oldukça önem arz etmektedir. Özellikle DEAŞ konusu ekonomik istihbarat alanında bu durumun önemini uluslararası alanda teyit etmeye olanak sağlamıştır. Bu anlamda DEAŞ'ın ekonomik yapısının ve kabiliyetlerinin tespiti terörizmle mücadele konusunda önemli katkılar sağlayacaktır. Bu durum genel çerçevede güvenlik çalışmalarında ekonomik istihbaratın üzerinde durulması gereken bir alan olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Küreselleşme, DEAŞ, Ekonomik İstihbarat

The Role of Economic Intelligence in The Fight Against Terrorist Organizations: Example of The DAESH

Abstract

Today, the level of threats posed by terrorism has increased considerably. This situation has made the struggle at the national level difficult and resulted supranational institutions to come to the forefront and to play a crucial role. It is noteworthy that the developments experienced are not only situations created by globalization but they also bring security problems to a global level. Considering that today's society is shaped on the basis of information and knowledge, it is seen that the role of intelligence in the fight against terrorist organizations and terrorism is also very important. An important area in the fight against terror and terrorism in the field of intelligence is economic intelligence. It is very important to target the economic structures of organizations and to disrupt their mobility and action plans. Especially in the field of economic intelligence, the subject of DAESH has provided an opportunity to confirm the importance of this situation internationally. In this sense, determining the economic structure and capabilities of DAESH will make important contributions to the fight against terrorism. This situation shows that economic intelligence is an area to be emphasized in security studies in general.

Keywords: Terrorism, Globalization, DAESH, Economic Intelligence

1.Giriş

Günümüzde terör ve terörizm gerek ulusların gerekse de ulus üstü kurumların tehdit önceliklerinde en üst sıralarda yer almaktadır. Küreselleşme ile beraber, terör ve terörizmin finansmanına ilişkin tartışmalar giderek daha karmaşık hale gelmiş ve tek bir devletin çözebileceğinden daha katmanlı bir aşamaya evrilmiştir. Bu kapsamda terör ve terörizm ile mücadele konusunda ulus devletlerin uluslararası alanda daha çok iş birliğine ve desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu durum sorunun bir yandan bahsedildiği gibi daha karmaşık bir hale gelmesi ile ilişkiliyken diğer yandan da ulus altı yapıların güçlenmesi ile ilgilidir. Terörün ve terörizmin tanımlanması, terör örgütlerinin belirlenmesi kesin olmayan ve konjonktürel gelişmelerden etkilenen

bir durum olmaktan kurtulamamıştır. Bu bakımdan bu örgütler farklı güç odaklarınca farklı açılardan değerlendirilmekte ve bunun sonucunda da topyekûn bir mücadeleden bahsetmek imkânsız hale gelmektedir.

Günümüzde terör örgütlerinin ekonomik yapılarının ve finans kaynaklarının değerlendirilme aşamasına geçmeden önce bağlamın iyi bir şekilde analizinin gerektiği açıktır. Bu konuda başlıca vurgu yapılması gereken birkaç odak nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki bugün dünyamızda küreselleşmenin etkilerinin olumlu veya olumsuz olsun hissedildiği bir dönemin yaşanmasıdır. Küreselleşen dünyada toplum sistemi değişmiştir. Bugün sanayi sonrası toplumdan bahsetmek mümkündür. Kimilerince bu bir enformasyon toplumu olarak adlandırılmaktadır. Bu da toplumsal yapının değişmiş olduğunun bir göstergesidir. Yeni toplum, iletişimin hız kazandığı, mekândan ve zamandan bağımsızlaşan, teknik ve bilimsel ağırlıklı bilginin öne çıktığı bir toplumdur. Yeni toplum aynı zamanda bilgi toplumu olarak nitelendirilmekte, bu da önem verilen alanı açıkça göstermektedir. Bu toplumsal iletişim, teknolojik imkanların artışı, enformasyona ulaşımın oldukça akışkan bir süreç içerisinde yaşanmasını sağlamıştır.

Günümüzde bağlamın bu ölçüde değişmiş olması örgütlerin güçlenmesinde ve finans kaynaklarını arttırmalarında en önemli nedenlerden birisini olarak gözükmektedir. Her örgüt finansmana ihtiyaç duyar. Zira bu finansman örgütün devamlılığının omurgasını oluşturur. Yasal yapıların yasal gelirleri varken bir terör örgütünün gücü finansal kaynak yaratabilme yeteneğinden gelir. Terör örgütlerini örgütsel olarak hayatta kalabilmek için sürekli bir para akışına ihtiyaç duymaktadırlar. Bunları gerek eylemlerinde gerekse de organizasyonlarında kullanmaktadırlar. Finansal imkanların bu ölçüde çeşitlenmiş ve aktarımının kolaylaşmış olması da devletler için önemli bir güvenlik açığına neden olmaktadır. Örgütlerin finansal kaynaklarının kesilmesi ve etkinliklerinin minimuma indirilmesi

hedeflendiğinde ekonomik istihbarat hayati öneme sahip bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

DEAŞ özellikle 2003'den beri varlığını sürdürmesine rağmen 2011 Suriye İç Savaşı'ndan itibaren sahip olduğu imkanları arttırmış, kontrolü altında bulundurduğu topraklarda sözde bir devlet kurarak devlet gibi davranmaya çalışmıştır. Bu süreçte büyük bir nüfus popülasyonunu kontrol etmiş ve kontrol ettiği bölgelerin ekonomisini de yönetmiştir. En güçlü olduğu bu süreçte örgüt birden çok cephede savaşmasına rağmen farklı kıtalarda da yapılanmalara gitmiş, farklı ülkelerde bireysel düzeyde terör eylemleri de gerçekleştirmiştir. Örgütün zayıflatılmasında hâkim olduğu toprakların kontrolünden alınması ve finansal gelirlerine ket vurulması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada ulaştığı büyüklük, etki gücü, kontrol ettiği toprak ve nüfus gücü gibi özellikleri nedeniyle DEAŞ seçilmiştir. Aynı zamanda terör örgütleriyle mücadelede ekonomik istihbaratın terör örgütlerinin zayıflatılmasındaki etkisinde örnek olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. Küreselleşmenin Getirdiği Yeni Bağlam

Küreselleşen dünya birçok yenilik ve alışılması güç yaşamsal pratikler yaratmaktadır. İnsanoğlunun kendini bildiği zamanlardan itibaren sabit olduğu sanısına sahip olduğu yerleşik düzenleri sallamakta ve değişimleri zorlamaktadır. Bu değişimlerin güvenlik alanına yansımaları ise daha çok ulus devletlerin değişen rolleri, ulus üstü sorunların ortaya çıkışı, çok katmanlı problemler, sınır ötesi sorunlar ve büyüyen terör tehditleri olarak gözükmektedir. Başta terörizm sorunları olmak üzere birçok problem günümüzde artık çok daha kompleks hale gelmiş ve ulus üstü bir mücadele gerekliliğine evrilmiştir. Devletler için en önemli sorunlardan biri olan terör de küreselleşmiş ve ulus devletlerin bir aktör olarak gerileyen rolü doğrultusunda daha önemli ve kullanışlı hale gelmişlerdir.

Küreselleşmenin yarattığı değişime odaklandığımızda oluşan dikotomiye de gözden kaçırmamak gereklidir. Küreselleşme küreselleştirirken aynı zamanda yerelleştirici etkisini de göstermektedir. Bu anlamda küreselleşme ne kadar birleştirirse o kadar bölmekte etkisi kişiden kişiye farklı şekilde hissedilmektedir. Bu anlamda küreselleşmiş bir dünyada yerel kalmak postmodern zamanların temel katmanlaştırıcı unsuru olarak görülebilmektedir. (Bauman, 2014: 8-9) Bu durumda meydana gelen hibrit durum ve yaşanan melezleşme sosyolog Robertson tarafından küyerel (glocal) olarak isimlendirilmektedir (Robertson, 1995: 25-44). Böylece aynı zamanda küreselleşmenin yarattığı ters tepki de toplumsal ayrılıkların ve sorunların önemli nedenlerinden birini doğurmaktadır.

Küreselleşmenin getirdiği bazı olumlu ve olumsuz etkilerden bahsetmek mümkündür. Küreselleşme olgusu günümüzde insanın mekân/zaman bağından özgürlüğünü kazanmasını sağlamıştır. Aynı zamanda ortak değerler olduğu görülmektedir. İnsan hakları, eşitlik, adalet, özgürlük gibi değerler yaygınlaşmış insan kendi değerlerini keşfetmeye başlamıştır. Sadece belli bir tabaka yerine kitlesel bir eğitimin gerekliliği kavranmıştır. Eğitim yoluyla ortak anlayış ve kavrayışlar geliştirilmiştir. Sağlık alanında iş birlikleri artmış, imkanlar gelişmiş ve yaşam süresi uzamıştır. İşgücü kısmi olarak serbest dolaşım hakkına sahip olmuş, rekabet önem kazanmıştır. Bu güzel anlatıların tersine birçok olumsuzluk da görülmüş bunlarda küreselleşme sürecinin herkese eşit olmadığını göstermiştir. Sürece gecikmiş ulus devletler ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan büyük devletlerin açık etkisine maruz kalmıştır. Bu da bir bağımlılık ilişkisinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Toplumlar bütünleşirken yerel kimlikler de önemli bir ikilem içerisinde öne çıkmış ve ulus devletlerin parçalanma tehlikesi doğmuştur. Dünyadaki ülkelerin üretim ve tüketim gücü aynı olamayacağı için bu durum gelişmiş ülkeleri üstün kılmıştır. Bu durum sadece refahın değil sefaletin de yayılmasını beraberinde getirmiştir (Balay, 2004: 64-65). Küreselleşmenin yaşandığı toplumsal sistemin

bağımlılıklar oluşturan, uluslararası ilişkilerde temel aktör olan devleti zayıflatan ve problemleri ulus üstü bir seviyeye taşıyan bir süreç olduğu dikkate alınmalıdır.

Küreselleşmenin yaşandığı dönemin bir sanayi sonrası toplum olduğu unutulmamalıdır. Hatta Kumar, sanayi sonrası toplumdaki sonra oluşan enformasyon toplumuna odaklanarak bunu bir post-modern topluma geçiş olarak tanımlamıştır (Kumar, 2013: 13-19). Bu yüzden değerlendirme de bu bağlam içerisinde görülmelidir. Daniel Bell, Yoneji Masuda ve Alvin Toffler gibi düşünürler daha önce var olan tarım ve sanayi toplumlarından farklı bir bilgi toplumunun doğuşuna işaret ederler. "Endüstri ötesi toplum", "kapitalizm ötesi toplum" gibi kavramlarla tanımlanan bu dönemin temel değerinin bilgi olacağı varsayılmıştır (Çelik, 1998: 54-55). Bu şekilde özellikle bilgi teknolojileri alanında yaşanan gelişmelerin yeni bir toplum tipinin doğuşu olarak görülmesi olağandır (Yeşilorman ve Koç, 2014: 121-122). Daniel Bell, bu toplumun temel özelliğinin bilimsel ve teknik bilginin toplumun merkezine yerleşmesi olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda ekonominin ve toplumsal sınıfların da yeniden düzenleneceğini öngörmüştür. (Bell, 1999). Bunun sonucu beyaz yakalı hizmet gücünün geliştiği, yeni teknolojilerin gücünü arttırdığı, çokuluslu ortaklıkların önem kazandığı, bireysel farkındalığın arttığı ve hayat tarzlarının çeşitlendiği bir toplum meydana gelmiştir (Slattery, 2012: 468). Bu günümüzde Castells tarafından "bilgi toplumu" olarak tanımlanmaktadır. Bilgi yahut bilişim devrimi basitçe ekonomik bir etkiden ibaret değildir. Aksine yeni bir toplumsal tipe yani bir bilişim toplumuna yol açma potansiyeline sahiptir. Bu toplumlar sadece bilginin önemli olduğu toplumlar olmayıp bilgi ağlarının toplumsal tüm alanlara nüfuz ettiği toplumlardır. İş hayatından, eğitime, oy verme davranışlarından boş zaman geçirme yollarına kadar hepsi bu nüfuz alanından etkilenmektedir. Sürekli yaşanan enformasyon akışı tek taraflı olmayıp interaktif bir biçimde kişiler veya gruplar arasındadır (Slattery, 2012: 401). Bu da küreselleşmenin mekândan/

zamandan bağımsızlaşma gücünün fiili yansımasıdır. Bir enformasyon toplumunun gelişimi teknolojik gelişimlerin yardımı ile birlikte isyancı ve radikal cemaat pratiklerini de dönüştürmektedir. Teknoloji ve iletişim araçları sosyopolitik amaçlar için kullanılabilmekte bireysel çabalar güçlü etkiler doğurabilmektedir. Gelişen ağ tabanlı sosyal bağlar gerek protestolar, gerek direniş veya isyan pratiklerinde gerekse de radikal eylemlerde kilit bir potansiyel üstlenmeye neden olabilmektedir. (Castells, 2016: 407-409).

Günümüzde oluşan yeni toplum tipinde teknoloji kullanımı, bilginin edinimi ve yararlı hale getirilmesi ana hedef olmuş durumdadır. Bilgiye sahip olmak gerek ekonomik, gerek toplumsal, gerekse güvenlik alanında önde olmak anlamına gelmektedir. Bilgi ve teknolojinin geçer akçe haline geldiği günümüzde istihbari faaliyetlerin ve buna ayrılan kaynakların artışı şaşırtıcı değildir. Güvenliği sağlamanın maliyetinin terör eylemlerine oranla çok daha maliyetli olduğu açıktır. Bu açıdan istihbari bilginin önemi giderek artmaktadır. Terör örgütlerinin eylemlerini engellemek için eylem istihbaratı önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra yaşamsal desteğinin kesilmesini sağlamak amacıyla finans kaynaklarının engellenmesi için ekonomik istihbarat daha hayati bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.Yeni Terör Gerçeği

3.1. Terör ve Terörizm Sorunu

Terörün genel bir kabul görmüş tanımı bulunmamakla birlikte her ülke, örgüt veya kurum kendisine göre tanımını yapmaktadır. Buna karşın kavramın kökünü Latince ‘terrere’ sözcüğünden aldığı ve ‘korkudan sarsıntı geçirme’ veya ‘korkudan dehşete düşmeye sebep olma’ anlamlarına geldiği düşünülmektedir. Kullanımının ise ilk defa *Dictionnaire de l’Academie Française*’nin 1789 yılında yayınlanan bir ekinde olduğu görülmektedir. Türkiye’de 3713 sayılı Terörle Mücadele

Kanunu'nun 1.maddesinde ise (Değişik-19.07.2003/25173); 'Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.' şeklinde tanımlanmaktadır (Helvacıköylü, 2007). Ancak terör nasıl tanımlanırsa tanımlansın terör örgütlerinin devamlılığı ile ilişkili olarak en önemli konunun terörizmin finansmanı olduğu yönünde bir fikir birliği olduğu aşikardır.

Günümüzde küreselleşme ve yaşattığı dönüşüm sonucunda ortaya yeni çıkan yeni toplum düzeninde en büyük korkulardan birinin kaynağı terörizmdir. Terörün ve yaratabileceği yıkımların engellenmesi için yoğun istihbarat bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Örgütlerin gerçekleştireceği terör saldırılarını engellemek için eylem istihbaratının yanı sıra örgütleri geriletebilmek ve mevcudiyetlerini minimuma indirebilmek için ekonomik istihbarata da ihtiyaç duyulduğu açıktır. Terör örgütlerinin finansal kaynaklarının engellenmesi mevcudiyetlerini geriletmek için mücadele sürecinde etkili olabilecek yollardan biridir.

3.2. Terörizmin Finansal Kaynakları

Terör örgütleri büyüklüğüne ve eylem gücüne oranla önemli bir finansal kaynağı da kontrol eden ekonomik birer güçtür. Her örgüt ister küçük ister büyük olsun faaliyetlerini finanse edebilmek için bir ekonomik bir güce ihtiyaç duymaktadır. Örgütler, ihtiyaç duydukları finansal kaynakları birçok farklı şekilde sağlamaktadırlar. Özellikle

terör örgütlerinin ideolojik spektrumları ne kadar farklı olursa olsun finansal bir gelir yaratma yollarının birbirine benzemesi dikkat çekicidir. Söz konusu finansal gelirlerinin büyümesi onları daha büyük bir güvenlik sorununa dönüştürmektedir. Bu yüzden bu gelirleri elde etmelerini engellemek sadece bir güvenlik meselesi ile ilgili değil aynı zamanda stratejik bir mücadele konusudur.

Suç ekonomisinin finansal kaynakları terör örgütlerinin finansmanında önemli bir yerde bulunmaktadır. Suç ekonomisini aidat ve bağışlar, dış destekler, örgütsel yayınlardan elde edilen gelirler, sosyal etkinlikten elde edilen gelirler, fidye faaliyetleri, sahtecilik faaliyetleri, haraç toplama ve insan kaçakçılığı yoluyla elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Suç ekonomisi içerisinde aynı zamanda kâr amacı gütmeyen kuruluşlar veya ticari faaliyetler aracılığıyla kazanılan kaynaklarda bulunmaktadır (HMB). Suç ekonomisini oluşturan unsurlar terör örgütlerinin ve terörizmin finansmanında aktif olarak kullanılabilir.

Terör örgütlerinin finans kaynakları temel olarak ikiye ayrılabilir. Bunlar yasal görünümlü finans kaynakları ile yasal olmayan finans kaynaklarıdır. Yasal görünümlü finansal kaynaklar; yardım yoluyla alınan paralar, sivil toplum örgütlerinden gelen paralar, diğer devletlerden sağlanan fonlar, hayır kurumlarından gelen paralar ve ticari işletmelerinden elde ettiği gelirlerdir. Yasa dışı yollarla sağlanan finansal kaynaklar ise uyuşturucu madde satışı ve kaçakçılığı, silah satışı ve kaçakçılığı, gasp, soygun, haraç, fidye, sahtecilik, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, korsan ürün satma, aidat toplama, örgütsel yayın satma, dolandırıcılık gibi yollarla elde edilen gelirlerdir (Karataş ve Kapusuzoğlu, 2011: 120). Yasal olmayan gelir kaynakları arasında en tercih edilenlerden biri kaçakçılıktır. Uyuşturucu kaçakçılığı yüksek karı, kolay depolanabilmesi ve elden kolayca çıkarılabilmesi gibi nedenlerle tercih edilirken silah kaçakçılığı da sıklıkla yapılmaktadır. Sınır bölgelerinde insan kaçakçılığı da organize bir iş olması nedeniyle

yüksek bir gelir kapısıdır. Bunun yanı sıra sahte ilaç veya farklı malların da kaçakçılığı yapılmaktadır. Örgütler aynı zamanda gerek legal gerekse de illegal faaliyet gösteren kişilerden “vergi” altında haraç kesebilmektedir. İş adamlarından veya kaçakçılardan haraç kesmek sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bunun yanı sıra özellikle fidyecilik, siber suçlar ve sahtecilik gibi gelir yolları da denenmektedir. Yasal olan yollarla gelir elde edilmesinde ise en çok tercih edilenler ticari işletmeler kurmak veya hayır kuruluşları görünümüyle örgüte gelir sağlamaktır. Örgüt ticari işletmeler kurarak suç ekonomisine dahil gelirini aklarken yardım kuruluşları vasıtasıyla da para akışını genel sempatanlarından kendine aktarmayı kolaylaştırmaktadır. Bunun dışında dış destekler, etkinlik gelirleri veya yayın gelirleri de bu kategoridedir (Gürel, 2015: 17-25). Örgütlerin gerek yasal gerekse de yasal olmayan çok çeşitli yollarla gelir elde ettikleri görülmektedir. Örgütlerin yaşamsal desteklerini kesmek için ekonomilerine odaklanmak gerektiğinde bunun kompleks bir ağ olduğu fark edilmektedir. Bunun sonucunda ekonomik istihbaratın terör örgütleri ile mücadele de hayati bir önemi olduğu görülmektedir.

3.3. Ekonomik İstihbaratın Önemi

Ekonomi güvenliği temel olarak emek ve sermaye verimliliğindeki uzun vadeli iyileştirmeleri teşvik etmek, bunun için gerekli koşulları sağlamak ve bu şekilde inovasyona elverişli adil ve dinamik bir ekonomiyi sağlayarak yerli ve yabancı yatırımları teşvik etmekle birlikte sürdürülebilir bir ekonomik refah yaratmayı hedeflemektedir. Söz konusu ekonomik çıkarların ve refahın korunması ekonomi güvenliğini sağlamak olarak değerlendirilmektedir. Bunun için ekonomik istihbarattan da yararlanılmaktadır. Politik veya ticari ekonomik bilgilerin; finansal, teknolojik, ticari verilerin veya sırların yabancı çıkar sağlayacak kişiler tarafından öğrenilmesi ciddi bir problemdir. Rekabetçi bir ekonomik yapı içerisinde bu ülke aleyhine gelişmelere neden olabileceği için korunması gereken bilgilerdendir.

Bu durum ekonomik gelişme, verimlilik veya rekabet açısından olumsuz sonuçlanmasına neden olabilir. Bu bağlamda ekonomik istihbarat ülke için değerli ticari ve ekonomik sırları korumaya çalışırken ülke menfaatlerini de arttırmak için bir politika yürütmek olarak görülmektedir (Potter, 1998: 1-10). Aynı zamanda ekonomik istihbarat birçok alan ile de iç içe geçmiştir. Bu kapsamda ekonomik coğrafyadan insan kaynağına, bilim ve teknolojiye ulaşım veya doğal kaynaklara kadar her şeyle ilgili olduğu söylenebilir. Geniş bir yelpazede elde edilebilecek her bilgi ekonomik istihbarat için önemli olarak değerlendirilebilir veya fark yaratabilir (Miman, 2006: 27-28).

Temel olarak ekonomik istihbarat sistemi ekonomik olarak yararlı ve işe yarar görülen bilgilerin gerekli kurumlararası paylaşımının stratejik şekilde sağlanmasıyla ilgilidir. Bu açıdan üç farklı amaçtan söz etmek olasıdır. İlk olarak ülke içerisindeki ekonomi aktörlerinin yorum ve kavrayışlarını arttıracak bilginin söz konusu aktörler arasında kullanılabilir olmasını sağlamaktır. İkinci olarak amacı ise üretilen veya paylaşılan bilginin çeşitli girişimlerle küreselleşmenin getirdiği fırsatlardan yararlanmak için kullanılmasına yöneliktir. Üçüncü olarak ise ekonomik ve sosyal gelişim için uluslararası piyasalarda yaratılan stratejik fırsatların uygulamaya konulmasını sağlamaktır (Güldiken, 2006: 176).

Ekonomik istihbaratın amaç ve fonksiyonlarını Clerc 4 temel karakteristik ile açıklamaktadır. Bunlar “belli bir faaliyeti alanı içindeki bilimsel ve teknolojik uzmanlığı denetlemek, iç ve dış pazarlardaki tehditleri ve fırsatları belirlemek, bireysel veya ortak stratejileri daha uyumlu hale getirerek tanımlamak ve gerçekleştirilecek eylemleri destekleyecek olan yönlendirici stratejileri belirlemeye çalışmaktır. Fougy ise bu kapsamda “bilginin stratejik yönetimi” kavramından sıklıkla bahsetmektedir. Bu kapsamda ekonomik istihbarat, bilginin stratejik yönetimini gerçekleştirerek ve bu süreçte izleme, etki ve ağ analizini araçsallaştırarak rekabet edilebilirliği arttırmaktır. Bu şekilde

bilgi ekonomisi güncel ekonomik gelişmelere uyarlanmaktadır (İnan ve Doğan, 2018: 319).

Özellikle günümüzde ekonomik anlamda bilginin öneminin arttığı görülmekte ve bilginin doğru değerlendirilmesi de gittikçe daha önemli hale gelmektedir. Bu kapsamda bu sadece uluslararası kuruluşların, devletlerin veya şirketlerin yer aldığı bir inceleme ve istihbari bilgi edinme alanı olmaktan çıkmıştır. Günümüzde güvenliğin sağlanmasında en önemli mücadele alanlarından birinin ekonomik istihbarata bağlı olduğunu görmekteyiz. Bu anlamda güvenlik çalışmalarında ve güvenliğin tesisi noktasında kilit bir öneme ulaşmıştır. Bu durum çalışma örneğinde olduğu gibi DEAŞ ile mücadele çerçevesinde de değerlendirilmelidir. Örgütün ekonomik yapısını, kaynaklarının çeşidini, gelirini nasıl ve kimler yoluyla elde ettiğini bilmeden örgütün en önemli yaşamsal kaynaklarından birine darbe vurulması imkânsız hale gelmektedir. Bu durum ekonomik istihbaratın sahadaki yansımaları bakımından önemlidir.

4.DEAŞ'ın Tarihsel Süreci ve Gelir Kaynakları

4.1. Örgütün Tarihsel Geçmişi

Örgüt kuruluşu itibariyle 1999 yılına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Öncülleri düşünüldüğünde kuruluşu ve Irak'ta faaliyetlere başlaması 2003 yılında ABD işgali dönemine denk gelmektedir. İlk ismiyle *Tevhid ve Cihad Örgütü* (1999-2004) ABD işgali karşısındaki Sünni direniş eksenli gruplardan birini oluşturmaktadır. Bu dönemde özellikle ABD'ye karşı Felluce Muharebesi'nde gösterilen başarı Ebu Musab Ez Zerkavi'nin ününü arttırmıştır. Büyümeye başlayan örgüt bu dönemde Usame Bin Ladin'e biat ederek *İki Nehir Topraklarındaki El Kaide* (Irak El Kaidesi/2004-2006) ismini almıştır. 2006 yılına kadar bu isim altında faaliyet gösteren örgüt daha sonra ise beş büyük direniş grubu ile birleşerek *Mücahitler Şura Konseyi* (2006) adını

almıştır. 2006 yılının haziran ayında Ebu Musab ez Zerkavi'nin ABD hava operasyonu ile öldürülmesinin ardından örgüt Ebu Ömer El Bağdadi'yi yeni lideri olarak seçmiştir. Yeni liderlikle birlikte örgüt 2006 yılının Ekim ayında devlet kurduğunu ilan ederek ismini ise *Irak İslam Devleti* (2006-2013) olarak duyurmuştur. İlerleyen dönemlerde özellikle İİD'nin sert politikaları, aşiretlerle olan anlaşmazlığı gibi nedenlerle sıkıntılar baş göstermeye başlamış ve ABD bu fırsatı değerlendirerek İİD karşıtı aşiretlere silah ve para yardımı yaparak *Sahva Birlikleri*'ni kurmuş ve faaliyete geçirmiştir. 2006-2008 yılları arasındaki savaşta örgüt büyük ölçüde kan kaybetmiş 15 bin olan militan sayısı 1000 düzeyine kadar düşmüştür. 2010 yılında lider Ebu Ömer El Bağdadi'nin de öldürülmesi örgüt için bir darbe daha olmuştur (Gürler ve Özdemir, 2014: 1-2).

Irak İslam Devleti 2010 yılında örgütün liderinin ölümünün ardından yeni lider olarak Ebu Bekir el Bağdadi'yi yeni lider olarak ilan etmiştir. Bağdadi, Şura Konseyi'nde 11 üyeden 9'unun oyunu alarak büyük bir destekle seçilmiştir (Weiss ve Hassan, 2016: 135). Örgüt için önemli bir dönüm zamanı 2011 yılı olmuştur. Bu yılda Amerikan askerleri Irak'tan geride işleyen bir sistem ve düzen bırakmadan çekilmişlerdir. 2012 yılında örgüt ülke içi çekişmeler ve koşullardan yararlanarak tekrar toparlanmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra Sahva Birlikleri'nin Maliki hükümeti tarafından bir tehdit olarak görülmesi nedeniyle orduya alınmaması bu kişilerin gelirlerini kaybetmelerine ve tepki duyarak İİD tarafına geçmelerine sebep olmuştur. Nisan 2013 yılında ise Ebu Bekir el Bağdadi El Kaide'nin Suriye kolu olan Nusret Cephesi'nin kendilerinin bir kolu olarak kurulduğunu belirtmiş, birleşmeyi duyurarak *Irak ve Şam İslam Devleti*'nin (2013-2014) ilanını gerçekleştirmiştir. El Kaide lideri Eymen el Zevahiri bu ilanın iptalini ve İİD'nin Irak'ta Nusret Cephesi'nin ise Suriye'de mücadeleyi sürdürmesini istemiştir. Nusret Cephesi lideri Cevlani'de birleşmeye karşı çıkmış ve El Kaide'ye olan biatını yenilemiştir. Daha sonrasında ise sorunlar tam olarak gün yüzüne çıkmış ve El Kaide, IŞİD ile olan

tüm bağlarını kopardığını duyurmuştur. Örgüt, 2014 yılında ismini son kez bir daha değiştirerek *İslam Devleti* (2014-Günümüz) ismini kullanmaya başlamış ve etki alanının daha da büyümesine dikkat çekecek bir değişiklik gerçekleştirmiştir (Gürler ve Özdemir, 2014: 3-6). 26 Ekim 2019 günü örgütün lideri Ebubekir el Bağdadi bir Amerikan operasyonu sonucunda öldürülmüştür (White House, 2019).

4.2. 2003-2011 Yılları Arası Dönem

Örgütün kuruluş ve başlangıcı olarak Irak'ta *Tevhid ve Cihad Örgütü* ismiyle faaliyete geçtiği dönem kabul edilmiştir. Kuruluş ve yapılanma döneminin sonu ise 2011 yılında Irak'taki ABD işgalinin sona erdiği ve örgüte geniş bir alan sağlayan 2011 yılı olarak kabul edilmiştir. Bu dönem içerisindeki önemli olaylar Irak'ın işgali ile başlamakta ve örgütün Sünni direniş içerisindeki bir aktör olarak büyümesiyle ilişkilidir. Bu dönemde örgüt *El Kaide*'ye biat ederek bilinen ismiyle *Irak El Kaidesi* ismini almış daha sonra birleşmelerle *Mücahitler Şura Konseyi* haline gelmiştir. Daha sonra Zerkavi'nin ölümünün ardından ilk devlet iddiasını *Irak İslam Devleti*'nin ilanı ile gerçekleştirmiştir.

Bu dönemde örgüt önce ABD ve Irak Ordusu ile mücadele içerisinde bulunmuştur. Daha sonra Amerikan destekli *Sahva Birlikleri* tarafından oldukça zayıflatılmış ve neredeyse yenilgiye uğratılmıştır. 2011 yılında Amerika'nın ülkeden çekilmesi sonucunda örgütün önündeki alan açılmış iç siyasi gelişmelerin ve sistem eksikliğinin de etkisiyle tekrar güç kazanmıştır. Bu dönemden itibaren örgüt büyüme ve yükselme dönemine girmiştir.

Örgütün bu dönemde para kaynakları daha kısıtlıdır. Bu dönemdeki temel gelir kaynakları bireysel bağışlar, haraç, fidye ve ganimetler olarak sıralanabilir. Özellikle Körfez'de bulunan sempatizanlardan gelen bireysel bağışlar hem takip edilmesi zor olması hem de gerekli denetimden uzak olması nedeniyle bu dönemde önem kazanmıştır

(Gürler ve Özdemir, 2014: 5). Bu dönemde Körfez hükümetlerinin direkt olarak örgütü desteklediği söylenemese de Suriye iç Savaşı'nda yer alan grupların silahlandırılması, eğitimi ve teçhizatları için ciddi paralar harcamışlardır. Bunun sonucunda örgütün buradan direkt veya ganimet gibi yollarla da dolaylı olarak para ve silah elde etmiş olduğu görülmektedir (Woertz, 2014: 3). Aynı zamanda örgütün ilerleyişine devam etmesi sürecinde ganimet gelirlerinin de önemi artmıştır.

4.3. 2011-2016 Yılları Arası Dönem

2011 yılında Amerika'nın Irak işgalini sonuçlandırmasıyla birlikte örgütün güç kazanabileceği bir ortam doğmuştur. Özellikle bu dönemde örgütü bitme noktasına getiren *Sahva Birlikleri*'nin Maliki Hükümeti tarafından orduya alınmaması sonucunda işsiz kalması önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Bunun sonucunda işsiz kalan ve hükümete karşı tepki duyan kişiler örgüte katılarak tekrar güçlenmesinin yolunu açmıştır. Burada yaşanan durum Amerikan işgali sonrasında ordunun feshedilmesi sonucunda işsiz kalan Baas Rejimi askerilerinin Sünni direniş gruplarına katılmasına benzemektedir.

Örgüt, 2013 itibariyle *Irak ve Şam İslam Devleti* adını alarak etki alanını daha da genişletmiştir. Bu dönemde örgütün gelir kaynakları oldukça genişlemiştir. Özellikle 2014 yılında Musul'un 1300 kişilik bir koalisyon grubuyla DEAŞ tarafından işgal edilmesi önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu durumun oldukça büyük yankı uyandırmasında kâğıt üzerinde 60 bin kişi civarında olan Irak ordusu, federal ve bölgesel polislerinin kenti kolayca teslim etmesidir. Bu durum hem Irak'ta kurumların yozlaşmasının hem de halk ile Bağdat hükümeti arasında ciddi yapısal sorunları var olduğunun bir işaretidir (Cockburn, 2014: 11; Warrick, 2016: 367-370). Kontrol ettiği bölgeler ve buralarda yaşayan insan sayısındaki artışa paralel olarak örgüt birçok farklı yolla gelir elde etmeye başlamıştır. Bu büyümenin ardından yaşanan popülerite artışının da etkisi büyüktür.

Örgüt, özellikle 2014-2016 yılları arasında 6 farklı gelir kalemi ile ekonomisini inşa etmiştir. Bunlar sırasıyla vergiler ve harçlar, doğal kaynaklar, kaçırma ve fidye, antika ve tarihi eserlerin satışı, dış bağışlar, yağma ve para cezaları olarak sıralanabilir. Örgüt, aynı devletler gibi kendi kontrolünde olan bölgelerde vergi toplamakta ve buradan ciddi bir gelir elde etmektedir. En yüksek vergi geliri elde ettiği dönemde gelirinin 800 milyon dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. Örgütün bir diğer önemli gelir kaynağı ise petrol satışı olmuştur. Örgüt günde 1-3 milyon dolar bu sayede para kazanırken petrol kaynaklı gelirlerini yılda 550 milyon dolara kadar çıkarmıştır. Fidye ve adam kaçırma yoluyla elde edilen gelirlerin ise 20-40 milyon dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir. Örgütün antika ve tarihi eserlerin atışından da gelir elde ettiği bilinmekle beraber buradan sağlanan gelirin tahmin edilenden az olduğu görülmektedir. Bir diğer gelir kaynağı olan yabancı bağışlar ise bir önceki dönemin aksine önemli bir gelir kaynağı olarak gözükmemekte ve yeterli kanıt bulunamamaktadır. Son olarak ise ganimet ve yağmadan elde ettiği gelire bakıldığında büyük miktarlar göze çarpmaktadır. Örgütün sadece Musul'dan 500 milyon dolar ile 1 milyar dolar arası bir gelir sağladığı tahmin edilmektedir (Heißner, Neumann, Holland-McCowan ve Basra, 2017: 7-8).

Örgütün 2016 yılında gelirlerinin %50'sinin vergi kazancı ve ganimetlerden geldiği görülmektedir. Örgütün bu anlamda önemli ölçüde bir sistem kurduğu açıktır. Bu dönemde bankalardan ve mülklerden vergi toplamasının yanı sıra konut sakinlerinden %10, işyerlerinden %15, satış vergilerinden %2 ve banka para çekme oranındaki %5 oranlarında vergi almıştır. Bunların yanı sıra Hristiyanların ödedikleri "cizye" vergisi ve dini para cezası kesilen kişilerden gelen paralar da bulunmaktadır (Kreisman, 2017). Aynı zamanda örgüt tarihi arkeolojik alanların yağmalanmasından da vergi almaktadır. Bunun için Rakka'da %50 Musul'da ise %20 gibi bir oran belirlenmiştir. Örgüt yolları da kontrol etmesinin getirisi kullanmakta Kuzey Irak'ta 200 ABD Doları yol vergisi alırken Ürdün

ve Suriye'den Irak'a giren her kamyon için 800 ABD Doları gümrük vergisi almaktadır (Brisard & Martinez, 2014: 5).

DEAŞ'ın ekonomik gelirleri arasında petrolün her zaman çok büyük bir rolü bulunmuştur. En güçlü zamanlarında bir petrol şirketi benzetmesi yapılan örgüt, Suriye'de Ömer petrol sahası da dahil olmak üzere 10 büyük sahadan 6'sını kontrol etmiştir. Bunun yanı sıra Irak'ta da Ajeel and Hamreen gibi petrol sahalarını da kontrol altında tutmuştur (Daragahi ve Solomon, 2014). Bu dönemde petrol kaçakçılığı yolu ile elde edilen gelirler hem oldukça katkı sağlamış hem de stratejik nitelikte bir gelir kaynağı olmuştur.

4.4. 2016-2019 Yılları Arası Dönem

DEAŞ koalisyonun saldırıları sonrasında gerek Suriye gerekse de Irak'ta birçok bölgeyi kaybetmiştir. Örgütün gerileme döneminin asıl olarak kontrol ettiği büyük şehirleri ve yoğun popülasyonu kaybettikten sonra başladığı görülebilir. Aynı zamanda kaybettiği Musul ve Rakka gibi şehirlerin önemli petrol kaynakları olduğu ve bunun da örgüt için hayati derecede önem taşıdığı bilinmektedir. Örgüt, elinde bulundurduğu büyük yerleşim yerlerini, popülasyonu ve petrol kaynaklarını kaybetmesinin ardından çöllere ve yer altına çekilmiştir.

DEAŞ'ın gerilemesine ve gücünü kaybetmesine sadece bir askeri zafer gözü ile bakıldığında yanlış sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bu şekilde örgüt iddia ettiği devlet hayalinden uzaklaşmış durumda olsa da bunu hazırlayan yapısal sorunların düzeltilmemesi ve finansal kaynaklarının engellenmemesi tekrar sorunun ilerde gün yüzüne çıkmasını sağlayacaktır. DEAŞ, bugün büyük gelir kaynaklarından uzaklaştırılmış, üyelerinin ciddi bir kısmı yakalanmış veya öldürülmüştür. Yönetici lider kadrolarına vurulan darbeler örgütü ciddi derecede etkilemiştir. Örgütün hareket alanı ve ekonomik kabiliyetleri ciddi derecede kısıtlanmıştır. Tüm bu olumlu kabul edilebilecek

gelişmelere karşın örgüt tamamen yenilgiye uğratılamamış ve yapısal değişimler meydana getirilememiştir. Bunun için başta Irak ve Suriye’de istikrarın sağlanması elzem görülmektedir.

Tüm yaşanan gelişmelere karşın DEAŞ şu ana kadar değişimlere ve zorluklara ayak uydurmayı bilen bir profil çizmiştir. Bu nedenle örgütün gerilemiş ve zor durumda olsa da tamamen etkisiz hale getirilemediği bilinmelidir (Clarke, Jackson, Johnston, Robinson, ve Shatz, 2017: 15-17). Bahsi geçen yapısal değişimlerin yanı sıra bir diğer hayati rol ise finansal kaynaklarının kesilmesidir. Örgüt; yer altına veya çöllere çekilmesine karşın etkinliğini sürdürmektedir.

5.DEAŞ’ın Ekonomik Yapısı

DEAŞ, her ne kadar büyük bir ekonomiyi kontrol etmiş olursa olsun bu ekonomik yapı ve ekonomik gücün yeterliliği kendini konumlandırmaya çalıştığı “devlet olma” durumu için yetersiz gözükmektedir. Örgütün kendi başına fiziki ve beşerî sermayesinin yeterli olmayacağı görülmekte aksine oldukça kırılabilir bir hale geleceği düşünülmektedir. Yine aynı şekilde örgütlerle değil devlet olan düşmanları ile karşılaştırıldığında ekonomisinin daha küçük olduğu, kurumlarının ise ekonomik bir büyümeyi sağlayabilecek şekilde yapılandırılmadığı görülmektedir (Hansen-Lewis ve Shapiro, 2015: 149-151). Böyle bir durumda örgütün ekonomik olarak ilerlemesini engelleyen iki unsurun daha olduğu görülmektedir. Örgüt, güvenli alanlarını ve kontrol ettiği nüfusu kaybetmektedir. Bu durum standart bir ekonomik yapı oluşturmasını zorlaştırmakta istikrarsız ve ne olacağı belli olmayan gelir kalemlerine sahip olmasına neden olmaktadır. İkincisi ise herkesle düşman olan DEAŞ’ın aksine sadece mücadele ettiği devletler de değil örgütler de dış yardım almakta daha yüksek imkân ve kabiliyetlere sahip olmaktadır. Bu durum örgütün gelir kaynaklarına ulaşımının engellenmesi ile daha hızlı bir şekilde yenilgiye uğrayabileceğinin göstergesidir.

DEAŞ (sözde) bir devlet olarak varlığını sürdürme noktasında yeterli direnci gösteremeyecek olsa bile önemli bir başka konu ise örgütün dirençli ve uyum sağlamayı bilen yapısıdır. Örgüt karmaşık ve komplike bir sistem kurmuş, bürokratik yapısını buna göre düzenlemiş ve saldırılara karşı dirençli olmayı hedeflemiştir (Blannin, 2017: 21). Bu durum örgüt yer altına veya çöllere geri çekilmek durumunda bile kaldığında onu hayatta tutabilecek bir unsurdur. Örgütün varlığını sağlayan yapısal koşullar değişmediği müddetçe sadece askeri başarılar örgütü bir devlet olabilmekten uzak tutabilse de etkinliğini belli bir ölçüye kadar sınırlandırabilecektir.

DEAŞ ile mücadele de örgütün gelirlerinin iyi analiz edilmesi gerektiği açıktır. Örgütün 2015 yılında sahip olduğu tahmin edilen 2 milyar dolarlık bütçesinin çoğu tek seferlik ve sürdürülebilir olması zor olan kaynaklardan elde edilmiştir. Bu da daha sonraları ekonomik olarak yetersizliklere, ücret düşürülmesine veya bir “devlet” olarak sunmaya çalıştığı hizmetlerden kısmen eksik kalmasına neden olmaktadır (Jonsson, 2015: 4). DEAŞ ile yapılan mücadele de dikkate alınması gereken bir diğer önemli nokta uygulanan yaptırım ve önlemlerin örgütü etkilemesi fakat sivillere zarar vermemesidir. Bu anlamda kişisel mağduriyetler ve intikam gibi radikalleşme başlatıcı süreçlerin olması engellenmelidir. Buna dikkat edilirken kontrollü bir şekilde ilerlenmesi hedeflenmelidir.

Örgütle mücadele sürecinde çok katmanlı ve çok taraflı bir mücadele sürdürülmesinin gerekliliği görülmektedir. Bu kapsamda hem ekonomik yaşamsal kaynakları kesmek hem insanları radikalleşmeye sevk etmemek, önceliklere bağlı stratejik hedeflere odaklı askeri başarıya odaklanmak ve toplumlar arasında var olan yapısal sorunların çözümüne yönelik adımlar atılması gerektiği açıkça görülmektedir. Tüm bu öncelikler örgütün finans kaynaklarına yönelik yürütülen mücadelenin ne kadar önemli olduğunu göstergesidir. Bu bakımdan

ekonomik istihbarat çalışmaları aynı zamanda örgütün eylem gücünü kıracak bir stratejik istihbarat unsurdur.

6.Sonuç

Günümüzde terör ve terörizm sorununun hem ulusal hem ulus üstü düzeyde önemli bir yer kapladığı görülmektedir. Problem gittikçe karmaşıklaşmış, tehdit seviyesi yükselmiş ve daha da ciddi bir boyuta evrilmiştir. Soruna odaklanma aşamasında ilk olarak bağlamın doğru okunması gerektiği açıktır. Bugün yaşadığımız dünya küreselleşmenin oldukça yoğun etkisi altındadır. Söz konusu gelişmeler bilginin hızlı yayılımı ve zamandan/mekândan bağımsızlaşma konusunda bildiklerimizin ötesinde değişimler getirmiştir. Günümüzde ulus devletlerin değişmekte olan rolleri, ulus üstü sorunların ortaya çıkışı, sınırları aşan problemler, çok aktörlü sorunlar, ulus altı örgütlerin bir aktör olarak ortaya çıkışı gibi gelişmeler yaşanmaktadır. Küreselleşme, bireyin kendisini konumlandırmasını da dönüşüme uğratmıştır. Bu anlamda sınıfsal konumlandırmaların yerine kimlik aidiyeti güç kazanmış ve küreselleşmenin yarattığı bir ikilem olarak yerleşme de eskisinden olduğundan çok daha önemli bir konuma gelmiştir.

Değişimler sonucu mevcut olan toplum tipi de dönüşüme uğramıştır. Ortaya çıkan toplum “enformasyon toplumu” olarak nitelendirilebilmektedir. Bilimsel ve teknik bilgi toplumun merkezine yerleşerek sosyal ve ekonomik sınıfları yeniden düzenlemiştir. Castells tarafından “bilgi toplumu” olarak da tanımlanan bu yeni toplum, bilginin sosyopolitik amaçlar için kullanılabildiği ve en önemli üstünlük aracı olduğu bir düzen oluşturmuştur.

Söz konusu değişim yeni güvenlik kaygılarını ve tehditlerini de biçimlendirmektedir. Yaşanan gelişmeler radikal unsurları da güçlendirmekte ve yeni güvenlik kaygılarının da oluşmasına neden olmaktadır. Gelişen imkanlardan terör örgütlerinin de oldukça

yararlandığı görülmektedir. Artık örgütler için finansal gelir kaynakları bulmak veya propaganda yapmak çok daha güvenli bir hale gelmiştir. Bu da örgütlerin eylemlerini arttırabilmelerini, güçlenmelerini ve yayılmaları kolaylaştıran unsurlardan biridir. Bu durum ayrıca örgütlerin finansman kaynaklarını çeşitlendirmesine de imkan sağlamaktadır.

Örgütlerin faaliyetlerinin sekteye uğratılabilmesinin ve geriletilebilmelerinin en önemli unsuru ekonomik önlemler olarak gözükmektedir. Buna karşın bu durum istihbari bilgilere ve yoğun çabalara muhtaçtır. Bu amaçla yapılacak çalışmalarda ekonomik istihbaratın rolünün çok önemli olduğu görülmektedir. Gerek örgüte karşı gerekse de örgütle alışveriş içerisinde bulunanlara karşı yaptırımların çift taraflı uygulanması para akışını kısmen kesebilecektir. Para akışında stabilitenin bozulması ve akışın azalması örgütü zayıflatacak bir unsur olurken sürdürülen mücadeleyi güçlendirecektir.

Makale kapsamında örnek olarak incelenen DEAŞ terör örgütü gücünün en yoğun olduğu dönemde oldukça büyük bir alana yayılmış, örgüt olmaktan (sözde) devlet olma aşamasına geçmek istemiş, halifelik gibi önemli bir makamı temsil etmeye çalışmış ve bir örgüte göre oldukça büyük bir ekonomik kabiliyete sahip olmuştur. Örgüt, vergiler ve harçlar, doğal kaynaklar, kaçırma ve fidye, antika ve tarihi eserlerin satışı, dış bağışlar, yağma ve para cezaları gibi yollarla kendi ekonomisini oluşturmuştur. Gücünün zirvesinde olduğu dönemde bu yürüttüğü savaşı ve eylemleri gerçekleştirebilmesini sağlarken aynı zamanda kendi idaresini de sağlamak anlamıyla bir bütçe oluşturmuştur.

Terör örgütlerinin gelir kaynaklarının detaylı analizlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomik kaynaklar örgütler için yaşamsal anlamda oldukça etkilidir. Buna karşın makalede işlendiği üzere DEAŞ

örneğinde ekonomik kaynaklar oldukça çeşitlenmiştir. Bu kadar kaynağın dağıldığı karmaşık bir ekonomik planlamada takibinin de oldukça önemli olduğu görülmektedir. Ekonomik istihbaratın bu yaşamsal hattı kesmek için önemli bir etkisi olacağı aşikardır. Bahsedilen gelir kaynaklarının kesilebilmesi için askeri veya siyasi yolların da birlikte kullanılması gerekecektir. Bunun yanı sıra alınacak önlemlerin ve yaptırımların örgütü hedeflemesi fakat sivil halka zarar vermemesi de faydalı olacaktır. Ekonomik bir mücadele sürdürürken kişileri radikalleştirebilecek ve mağdur olmalarına neden olabilecek eylemlerden kaçınılması örgütün insan kaynağına ulaşmasını da engelleyecektir.

DEAŞ oldukça sofistike bir ekonomik yapı oluşturmuştur. Bu bir örgüt için oldukça büyük ve karmaşık bir yapıyı meydana getirmiştir. Bu durum verilecek mücadelenin de o ölçüde karmaşık olacağı anlamına gelmektedir. Örgütün en önemli gelir kaynaklarından birini petrol kaçakçılığı oluşturmaktadır. Buna karşın örgütün bunun satışını yapamayacak duruma getirilmesi önemli gözükmektedir. Bunun için istihbari bilgilerin elde edilmesiyle ilk etapta kaçak petrolü alan kişi ve bağlı oldukları yapılara yaptırımlar uygulanması verimli bir yol olarak gözükmektedir. Her ne kadar azaldığı belirtilse de örgütün özellikle Körfez olmak üzere aldığı bağışların önüne geçilmelidir. Bununla birlikte bağış yapan kişilerin finansal takibinin gerçekleştirilmesi için daha etkin takip sistemlerinin hayata geçirilmesi gereklidir. Bağışlar için genellikle takibinin yapılmasının zor olduğu ülkelerin seçildiği unutulmamalıdır. Tüm bu önlemlerin alınması için küresel işbirliğini de içerek şekilde etkin bir ekonomik istihbarat mekanizmasının faaliyete geçirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Balay, R., (2004). Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.

- Bauman, Z., (2014). *Küreselleşme* (5. b.). (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Bell, D., (1999). *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. New York, Basic Books a Member of the Perseus Books Group.
- Blannin, P., (2017). Islamic State's Financing: Sources, Methods and Utilisation. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 9(5), 13-22.
- Brisard, J.-C. ve Martinez, D., (2014). *Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding*. Thomson Reuters: http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf (Erişim Tarihi: 7 Aralık 2019).
- Castells, M., (2016). *İletişim Gücü* (1. b.). (E. Kılıç, Çev.) İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Clarke, C. P., Jackson, K., Johnston, P. B., Robinson, E. ve Shatz, H. J., (2017). Financial Futures of the Islamic State of Iraq and the Levant. *Findings from a RAND Corporation Workshop*, 1-54. Rand Corporation.
- Cockburn, P., (2014). *İslam Devleti'nin Yükselişi İŞİD ve Yeni Sünni Ayaklanması*. (M. Akınbay, Çev.) İstanbul, Agora Kitaplığı.
- Çelik, A., (1998). Bilgi Toplumu Üzerine Bazı Notlar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 53-59.
- Daragahi, B. ve Solomon, E., (2014). *Fuelling Isis Inc*. Financial Times: <https://www.ft.com/content/34e874ac-3dad-11e4-b782-00144feabdc0> (Erişim Tarihi: 2 Aralık 2019).
- Güldiken, N., (2006). Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 169-182.
- Gürel, S., (2015). Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 16-27.
- Gürler, R. T. ve Özdemir, Ö. B., (2014). Tevhid ve Cihad Örgütü'nden İslam Devleti'ne. *SETA Perspektif*, (60), 1-8.
- Hansen-Lewis, J. ve Shapiro, J. N., (2015). Understanding the Daesh Economy. *Perspectives on Terrorism*, 9(4), 142-155.
- Heißner, S., Neumann, P. R., Holland-McCowan, J. ve Basra, R. (2017). *Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes*. icrs.info: <https://icrs.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Dencline-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf> (Erişim Tarihi: 5.12.2019).
- Helvacıköylü, G., (2007). *Terör Nedir?* tasam.org: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/515/teror_nedir (Erişim Tarihi: 1.12.2019).
- HMB, *Terörün Finans Kaynakları*. (Hazine ve Maliye Bakanlığı) hmb.gov.tr: <https://www.hmb.gov.tr/terorun-finans-kaynaklari> (Erişim Tarihi: 5.1.2020).
- İnan, Ş. ve Doğan, Y., (2018). Ekonomik İstihbarat ve Ülke Uygulamaları. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8(1), 317-342.

- Jonsson, M., (2015). *Funding the Islamic State: Sources of Revenue, Financing Requirements and Long-Term Vulnerabilities to Counter-Measures*. FOI. https://www.foi.se/download/18.7fd35d7f166c56ebe0bc0e8/1542369070574/Funding-the-Islamic-State_FOI-Memo-5525.pdf (Erişim Tarihi: 30 Kasım 2019).
- Karatay, Ö. ve Kapusızoğlu, M., (2011). Mali ve Ekonomik Suçların Terörün Finansmanı Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(1), 118-120.
- Kreisman, R., (2017). *Raqqa and the Oil Economy of ISIS*. Atlantic Council: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/syriasource/raqqa-and-the-oil-economy-of-isis/> (Erişim Tarihi: 2.12.2019).
- Kumar, K., (2013). *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları* (4. b.). (M. Küçük, Çev.) Ankara, Dost Yayınları.
- Miman, A. T., (2006). Ekonomik İstihbaratın Küreselleşme İçerisindeki Yeri ve Önemi. *Yüksek Lisans Tezi*. Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Potter, E. H., (1998). Introduction. E. H. Potter, *Economic Intelligence National Security* içinde, 6-21. Carleton University Press.
- Robertson, R., (1995). Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson, *Theory, Culture & Society: Global Modernities* içinde, 25-44. Londra, SAGE Publications Ltd.
- Slattery, M., (2012). Bilgi/Bilişim Toplumu. M. Slattery, *Sosyolojide Temel Fikirler* içinde, (Ü. Tatlıcan, Çev., 5. b.), 399-405. Ankara, Sentez Yayınları.
- Slattery, M., (2012). Sanayi-Ötesi Toplum. M. Slattery, *Sosyolojide Temel Fikirler* içinde, (G. Demiriz, Çev., 5. b.), 461-469. Ankara, Sentez Yayıncılık.
- Warrick, J., (2016). *Siyah Bayraklar* (1. b.). (I. Tansal, Çev.) İstanbul, A7 Kitap.
- Weiss, M. ve Hassan, H., (2016). *IŞİD Terör Ordusunun İyüzü* (1. b.). (E. A. Kayhan, Çev.) İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- White House., (2019). *Remarks by President Trump on the Death of ISIS Leader Abu Bakr al-Baghdadi*. whitehouse.gov Web Sitesi: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-death-isis-leader-abu-bakr-al-baghdadi/> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Woertz, E., (2014). How Long Will ISIS Last Economically? *Notes internacionals CIDOB*(98), 1-5.
- Yeşilorman, M. ve Koç, F., (2014). Bilgi Toplununun Teknolojik Temelleri Üzerine Eleştirel Bir Bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 117-133.